

ДОКУМЕНТАЛЬНО-ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ЕТАП МАЛОЇ ПРОЗИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ЕМІГРАЦІЇ: ДО ПРОБЛЕМИ ТИПОЛОГІЇ

Жиленко Ірина,

доктор філологічних наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-1982-710X

Сумський державний університет

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

ariadna.irina365@gmail.com

***Анотація.** У статті окреслюється жанрова типологія творів малої прози міжвоєнного двадцятиріччя. Продовжуючи вивчення періодизації малих жанрів, виокремлених І. Денисюком, – «фольклоризму» і «фази соціологічного оповідання й суспільно-психологічної студії», – пропонуємо досліджуваний період 1919–1939 рр. назвати документально-публіцистичним.*

Пропонується жанровий поділ малої прози літературної еміграції на чотири групи-різновиди: міфологічна, національно-історична, етологічна й новелістична. До міфологічної віднесемо твори, орієнтовані на образні жанри, які пояснюють ті чи інші природні та суспільні явища. Національно-історична група охоплює жанри, які поширюються у новій реальності, що розпочалася після Жовтневого перевороту й визвольних змагань. Завдання етологічної групи – викриття «поганих» соціальних звичок у своєму середовищі й у своєму часі та прагнення усвідомити «добрі» звичаї. Нарешті, новелістична група об'єднує новели і нариси з документалізмом і вільною композицією, психологічну новелу й оповідання, фрагментарну прозу, спогади, які містять публіцистичну й фактологічну основу.

Малі жанрові форми літературної еміграції представлені у дослідженні в таких жанрах: 1) новели й оповідання; 2) суміжні літературно-публіцистичні (нарис, фейлетон, памфлет, есе), до яких тяжіє утопія й антиутопія; 3) «фольклорні» жанри (казка, міф, притча, легенда, оповідка); 4) мініатюрно-фрагментарні (поезія в прозі, шкіці, акварель, образок, малюнок, гротеск, афоризм, хрестослів'я).

***Ключові слова:** жанрова типологія; мала проза; міжвоєнне двадцятиріччя; літературна еміграція; міфологічна, національно-історична, етологічна й новелістична групи творів.*

DOCUMENTARY-PUBLICISTIC STAGE OF FLASH PROSE OF LITERARY EMIGRATION: TO THE PROBLEM OF TYPOLOGY

Zhylenko Iryna,

Doctor of Philology, Associate Professor

ORCID ID 0000-0002-1982-710X

Sumy State University Rymskyi-Korsakov St., 2,

Sumy, 40007, Ukraine

ariadna.irina365@gmail.com

***Abstract.** The article outlines the genre typology of the flash prose of the interwar 20th century. We continue the study of periodization of small genres started by I. Denisiuk who distinguished between «folklore» and «phases of sociological narrative and socio-psychological study» and suggest to define the period between 1919 and 1939 as documentary-publicist.*

© Zhylenko I., 2021

We propose the following typology for flash prose of literary emigration: mythological, national-historical, ethological and novelistic. The mythological type focuses on figurative genres explaining some natural and social phenomena while the national historical group covers genres reaching into the «new» reality, the one that started after the October Revolution and the liberation movement. The task of the ethological group is to expose «bad» social habits in certain environment in certain time while striving to underline the «good» ones. The novelistic group combines short stories and essays with documentary and free composition, psychological novellas and short stories, fragmentary prose, as well as memoirs containing both, publicist and factual, basis.

The flash prose of literary emigration is represented in the research in the following genres: 1) novellas and short stories; 2) related literary-publicist genres (sketch, feuilleton, pamphlet, essay), utopia and anti-utopia are close to this genre, too; 3) «folklore» (fairy tale, myth, parable, legend, short story); 4) miniature-fragmentary genres (poetry in prose, sketch, water colour, icon, picture, grotesque, aphorism, crucifixion).

Keywords: *genre typology; flash prose; the interwar twentieth anniversary; literary emigration; mythological, national-historical, ethological and novelistic groups of works.*

Вступ

Бурхливі події й масштабні потрясіння початку ХХ ст. мали надзвичайний вплив на розвиток світового літературного процесу. Після Жовтневих подій та визвольних змагань багато українських і російських письменників опинилися в еміграції. Їхня художньо-документальна творчість стала свідченням есхатологічного передчуття кінця світу, про що попереджали Ф. Ніцше, О. Шпенглер, В. Соловйов, М. Бердяєв та інші.

Сприйняття життя в еміграції мало загострений екзистенційний вимір. Письменники свідчили про важкі умови існування поза межами батьківщини, психологічній нестабільності, безжиттєвості, розгубленості, відсутності розуміння між ними й західною елітою, а іноді й між самим емігрантами. Та незважаючи ні на що, випробування ще більше «загострили їхні почуття, зробили їхній талант більш зрілим, і ностальгія <...> піднесла їхню душу. Вони писали краще, ніж коли-небудь» [6, с. 52]. Учені наголошували на тому, що література, створена в еміграції, є «однією із блискучих сторінок вітчизняної культури, створеної найбільшими її майстрами» [17, с. 3], і її значення ще цілком не вивчене.

Перші спроби осмислити значення творів діаспори й поставити завдання перед письменниками зроблені самими вигнанцями (Г. Адамович, Д. Донцов, А. Животко, Г. Костюк, М. Кушнір, С. Наріжний, С. Петлюра, М. Слонім, Г. Струве, В. Ходасевич, М. Шаповал, Ю. Шевельов та ін.). Але значний поштовх до студювання цього величезного «неосвоєного материка», за висловом М. Ільницького, розпочався в період перебудови.

У досить стислі терміни літературознавство збагатилося великою кількістю досліджень (В. Агеносов, Т. Бушлакова, П. Ковалевський, О. Михайлов, А. Ніколюкін, Л. Спиридонова; О. Астаф'єв, І. Бурлакова, О. Баган, Г. Грабович, М. Ільницький, Р. Гром'як, І. Воронюк, Ю. Ковалів, С. Ленська, Н. Мафтин, В. Мацько, І. Набитович, С. Павличко, Ф. Погребенник), які сприяли поверненню на батьківщину творів та імен багатьох письменників.

Про важливість вивчення літератури зарубіжжя свідчить і те, що в кінці ХХ – на поч. ХХІ ст. інтердисциплінарною галуззю науки виступає емігрантологія. Вона розглядає феномен еміграції як явища світового масштабу, яке «з історичних і політичних причин отримало величезне значення у слов'янських країнах» [18, с. 12]. Термін «емігрантологія» для позначення науки про літературу й культуру еміграції запропонував Люціан Суханек, який студював зокрема й питання літературознавства. Польського ученого підтримав Юрій Борєв («Емигрантологія», 2000). Він виокремив три моделі, за якими живуть емігранти: ностальгічна (зберігає традиції втраченої батьківщини), космополітична (вбирає у себе особливості цивілізації ХХ ст. і націлена

у майбутнє) й акультураційна (адаптація до нової дійсності нової батьківщини) [Цит за: 18, с. 18].

Серед величезної кількості художньо-документальної літератури та мемуаристики, створеної у вигнанні, чільне місце посіла «мала» епічна форма, яка ще на початку ХХ ст. «стала провідним жанром у тогочасній прозі, художньо досягаючи небувалого розмаїття модифікацій» [12, с. 49]. Вчені обґрунтовували «гнучкість і оперативність малої форми оповідального жанру, здатність негайно відгукнутися на злобу дня» [3, с. 61] і саме це забезпечило їй провідне місце в літературному процесі. У перехідні історичні періоди малі жанри стають домінуючими: «...усі істотні зміни у розвитку літератури (чи йде мова про зміну напрямів, художнього методу або зміну жанрів) бувають викликані й продиктовані змінами у самих основах життя, тим духом, «тиском часу», в кожному конкретному випадку неповторно своєрідному, який є характерним для того чи іншого історичного періоду» [7]. Таким значущим періодом став початок ХХ ст., катастрофічні події якого не залишали часу митцям для масштабних художніх творів, а змушували мобільно подавати дієвість у коротких формах.

Малі жанри міжвоєнної доби вже стали об'єктом досліджень багатьох учених, зокрема В. Василюшина, О. Жарікової, Л. Єфименко, С. Киричук, С. Комарова, В. Панченка, Ф. Погребенника, І. Набитовича та інших, однак проблема типології творів малої прози залишається відкритою.

Мета дослідження – з'ясувати жанрову типологію творів малої прози художньо-документального спрямування періоду літературної еміграції.

Реалізація мети передбачає вирішення таких **завдань**: запропонувати визначення документально-публіцистичного етапу розвитку еміграційної літератури 1919–1939 рр.; виокремити групи різновидів жанрового змісту і групи жанрів малої прози вказаного періоду.

Об'єкт дослідження – малі жанрові форми російської й української прози періоду літературної еміграції.

Предметом дослідження вибрано жанрову типологію малої прози літературної еміграції.

Виклад основного матеріалу

Літературознавці Ф. Білецький, І. Денисюк, Н. Калениченко, О. Колінько, Ю. Ковалів доводили, що з початку ХХ ст. мала проза відіграла ключову роль у літературному процесі. Науковці обґрунтовували «гнучкість і оперативність малої форми оповідального жанру, здатність негайно відгукнутися на злобу дня» [3, с. 61].

Таку специфічну особливість малі жанри зберегли й у 1920–30-ті рр., що не залишали письменникам часу для масштабних проєктів, а змушували у коровкий термін відтворювати замисли в лаконічній формі новели, оповідання, нарису, фейлетону, мініатюри, афоризму тощо.

Ґрунтовне значення малоформатна проза отримала саме в еміграційній літературі 1919–1939 рр., оскільки була спричинена екзистенційними життєвими обставинами. І. Бурлакова наполягала на необхідності розгляду «індивідуально-стильової неповторності малої прози письменників діаспори, яка фактично не актуалізована в контекст української літератури» [5, с. 17].

Одним із важливий і першочергових завдань літературознавства є створення типології жанрів. Вказана проблема була предметом дослідження багатьох науковців минулого й сьогодення (О. Веселовський, М. Бахтін, Г. Поспелов, М. Кодак, Н. Бернадська, В. Звиняцьковський, Н. Копистянська, Л. Чернець, Т. Бовсунівська). Як відомо, «позажанрових творів» (М. Бахтін) не існує, і кожен із дослідників давав своє визначення, окреслював типологічні ознаки того чи іншого жанру або їхніх різновидів: О. Веселовський («Историческая поэтика»), Н. Лейдерман («Теория жанра»), Г. Поспелов («Вопросы методологии и поэтики»), Н. Тмарченко («Теория литературных жанров»), О. Фрейденберг («Поэтика сюжета и жанра»), Ю. Тинянов («Поэтика. История литературы. Кино») та ін. Детально теорією жанру займався

М. Бахтін, якому належить термін «пам'ять жанру» [2]. Науковець зазначав: «Жанр завжди той і не той, завжди старий і новий водночас. Жанр відроджується й обновлюється на кожному новому етапі розвитку літератури і в кожному індивідуальному творі цього жанру» [2].

Погляд на жанр як систему, що може коливатися, притаманний Ю. Тинянову. Він відмічав: «Не планомірна еволюція, а стрибок, не розвиток, а зміщення. Жанр непізнаваний» [19, с. 256]. В. Шкловський показав ступінчатий рух жанрів, їх зіткнення і зміни в результаті нового переосмислення життя. І. Франко теж зазначав, що поетичні форми протягом тривалого часу не залишалися сталими, що вони, «мінючись з шаленим поспіхом, мигаючи і блимаючи, тільки мучать нашу уяву» [Цит. за: 20, с. 185]. Не історично конкретним, а типологічним явищем вважав жанри Г. Поспелов [16, с. 233].

Кризу в теорії жанрів, що виникла на початку ХХ ст., Н. Лейдерман означив як «циклічний феномен літературної історії, що виникає у перехідні епохи зміни літературної свідомості» [14, с. 630]. Однак незважаючи на колосальну кількість робіт у галузі вивчення жанрової природи, все ж єдиного критерію у класифікації жанрів не вироблено. Здебільшого українські літературознавці досліджували малу прозу дожовтневого періоду або зверталися до вивчення західноукраїнської літератури, а російські – частіше цікавилися творчістю відомих письменників межі століть або особливостями малих жанрів радянських часів. Натомість сутнісною прогалиною і досі залишається мала проза як відомих, так і другорядних письменників 1919–1939 рр.

У міжвоєнне двадцятиріччя детального розгляду у світлі ідеї про константно-змінну природу жанру й із урахуванням різних концептуальних підходів потребує жанрова система. Спираючись на дослідження про «пам'ять жанру» [2], зміни жанрових особливостей малої прози в процесі еволюції [8, с. 8], класифікацію «споріднених груп» [16, с. 240], перехресну класифікацію [21, с. 20], яка сходить ще до Арістотеля, а також визначення новели як «романічного» жанру [9, с. 107], пропонуємо умовний поділ еміграційних малоформатних прозових форм на чотири групи за такими різновидами: міфологічні, національно-історичні, етологічні, новелістичні жанри художньо-публіцистичного спрямування.

До «*міфологічної*» групи віднесемо твори, у яких чітко простежується орієнтація на фольклорну жанрову поетику. Вони частково нагадують ті власне міфологічні твори, про які писав Г. Поспелов – міфи, легенди, обрядові пісні, героїчний епос. За жанровою формою вони тяжіють до оповідання й новели з відповідною тематикою або ізоморфні канонічним жанрам казки, міфу, легенди. Актуалізація жанрів такого типу в міжвоєнне десятиліття дає змогу оспорювати думку Г. Поспелова про те, що «при переході народів на більш високий рівень суспільного життя міфологічна група не одержала подальшого розвитку» [16, с. 243].

Сучасні літературознавці впевнені, що в літературі ХХ ст. трансформаційна діалектика еволюції загальновідомого сюжетно-образного матеріалу набуває якісних змін; її осмислення потребує нових підходів, які враховували б сучасні філософсько-психологічні концепції, нові погляди на соціум і людину в ньому [15, с. 47]. Крім різних груп традиційних сюжетів та образів, що набувають у літературі «нове звучання у нову епоху: міфологічні, легендарно-фольклорні, історичні, легендарно-церковні» [15, с. 18], певної міфологічності набувають у міжвоєнне двадцятиріччя культові фігури національних геніїв, якими були для російських і українських емігрантів Тарас Шевченко й Олександр Пушкін.

Про «вічне» повернення й оновлення міфу свого часу точно висловився А. Камю: «міфи не живуть самі по собі. Вони чекають, щоб ми дали їм плоть і кров. Нехай хоча б одна людина на світі відгукнулася на їхній поклик – і вони напоють нас своїми невичерпними соками» [10, с. 371]. Тому й важливо сучасним науковцям відшукувати суттєві властивості міфологічних мотивів та образів, враховуючи, що «легендарно-міфологічні структури зберігають свою потенційну актуальність протягом

століть і постійно «витягуються» із загальнокультурної пам'яті для осмислення як загального, так і, головне, конкретного національно-історичного» [15, с. 28].

Традиційні міфологічні сюжети, насажені досвідом минулих віків, вливаються в інші твори, адаптуються до вимог середовища, зберігаючи «пам'ять жанру» і здійснюючи новий рух по спіралі, піднімаються на вищий, порівняно з попередніми колами, рівень. Одним із таких наочних архетипно-міфологічних образів-символів у малій прозі літературного періоду є образ Матері, що втілюється у триєдності: мати-батьківщина – мати-земля – рідна мати.

Твори другої групи – *національно-історичні* жанри – це жанри «доби героїв» (Г. Гегель). Г. Поспелов відносить сюди твори, які мають пізнавальний аспект ідейного змісту: національно-історичні казки, пісні, легенди, поеми, епопеї, балади, повісті, оповідання. Вчений наголошував на тому, що автори цих жанрів «цікавляться в основному соціальним життям свого часу або історичним минулим розвитком усього національного суспільства». Жанровий аспект творів національно-історичної групи визначається особливостями конфліктів: «вони будуються на політичних колізіях, а особисті стосунки («інтриги») можуть мати у них службове й побічне значення». У цей тип жанрової проблематики вписуються новели, оповідання, легенди Дмитра Тягнигоре, А. Чекмановського, О. Бабія, І. Мірного, В. Софроніва-Левицького, С. Калинця, а також нариси й оповідання російських письменників – О. Купріна, І. Лукаша, І. Савіна, М. Осоргіна, М. Байкова. У творах цієї групи основу сюжеттики становлять події, що відбуваються завдяки зіткненням стихій природи й національно-суспільних стосунків.

Етологічна група жанрів відрізняється від інших більшими відмінностями у пафосі творів; вона «ще не вповні усвідомлена науковцями у типологічній своєрідності, а у різних народів існує incognito» [16, с. 234]. В етологічній групі найчастіше з'являються описово-розповідні жанри, у яких відсутня еволюція характерів – байка, сатира, а також жанри, що історично виникають пізніше – художній нарис (у різних стилях, на різних художніх рівнях), утопія. У творах вказаної групи осягається стан суспільства, висловлюється ідейно-емоційне ставлення до нього. Основне завдання жанрів цієї групи – викриття негативних соціальних явищ та прагнення до усвідомлення гарних звичаїв.

Письменники, твори яких відносимо до етологічної групи, також «цікавляться соціальними характеристиками насамперед із боку їх постійно повторюваних моральних властивостей – негативних чи позитивних або тих та інших у їхній суперечливій єдності» [4, с. 324]. Виявлення «негативного стану» того чи іншого соціального середовища може, на думку Г. Поспелова, породжуватися не лише сатиричним, а й гумористичним пафосом твору [16, с. 235].

Відтак до творів етологічної групи віднесемо малу прозу А. Аверченка, Теффі, В. Винниченка, деякі твори В. Королева-Старого, К. Поліщука, О. Грицая, С. Левинського, В. Набокова, М. Горького, М. Байкова та ін. Єднальною ланкою у них виступають гумористична й викривальна лінії, що стосуються морально-етичних категорій окремих персонажів і суспільства загалом.

Четверта група – *новелістичні жанри (названі за аналогією: «новела як романічний жанр»* [9, с. 107], які об'єднують новели і окремі нариси чи спогади, у яких поєднується документалізм і вільна композиція. До неї віднесемо психологічну новелу й оповідання, деякі жанри фрагментарної прози, нариси, які містять публіцистичну й документальну основу – пережите й особисто побачене: художню публіцистику Д. Донцова й М. Арцибашева, нариси С. Довгаля, новели й оповідання Ю. Липи, І. Шмельова, спогади А. Крезуба, І. Лукаша.

Такий поділ на групи, звичайно, є умовним. Деякі твори цього періоду можуть належати двом, трьом, а й навіть чотирьом групам, як-от: новели Ю. Липи, нариси М. Байкова, фейлетони А. Аверченка, Дон-Амінадо чи оповідання О. Купріна, О. Грицая.

Формування жанрової типології малої прози міжвоєнного двадцятиліття потребує й сутнісного визначення самого цього періоду. Відштовхуючись від виокремлених І. Денисюком двох етапів розвитку малих епічних форм – «фольклористичного», який розпочався в епоху раннього Ренесансу й тривав до ХІХ, а подекуди й ХХ ст., і «фази соціологічного оповідання й суспільно-психологічної студії» [8, с. 107–110; учений не дає конкретних часових параметрів. – І. Ж.], а також з огляду на виняткову важливу роль фактографічного матеріалу і публіцистичного пафосу малої прози міжвоєнного періоду, пропонуємо цей етап розвитку малих жанрів назвати **документально-публіцистичним**.

Цілковита більшість творів 1919–1939 рр. має документальну основу, оскільки були створені під враженням реальних подій – Жовтневого перевороту, Першої світової війни, визвольних змагань, еміграції та розселення вигнанців по світу. У художньо-естетичному відношенні це спричиняє таку художню структуру малого жанру, що виходить з його тяжіння до майже документальної, фіксованої точності в характері зображення, і це пояснюється загальною комунікативною спрямованістю жанру – прагненням винести на «суд» читачів важливі проблемні питання, життєві ситуації й конфлікти. У цьому сенсі еміграційна проза якраз підпадає під таку дефініцію, адже у складний революційний і пореволюційний час на перший план виходить «література факту», – поняття, запропоноване Ю. Тиняновим [19]. Воно «покликане відновити й загострити бачення конкретного матеріалу, що підлягає спостереженню, опису та інтерпретації». Домінуючим для всієї малої прози стає принцип об'єктивізму, а найочевидніше він оприявнюється, згідно з Ю. Ковалівим, у нарисі. Письменник «мусить фіксувати життєві факти і події, спиратися на документи, не виявляючи свого ставлення до них, внаслідок чого жанр нарису замінює традиційні прозові жанри» [13, с. 566].

До «літератури факту» варто віднести не лише нарис, а й інші жанри або їхні різновиди синкретичного плану, у яких використовується достовірна інформація, адже «без правди неможливо здійснювати повноцінне художнє дослідження життя» [11, с. 89]. Послугуючись правдивим матеріалом, літератори водночас застосовують усі необхідні засоби поетичної виразності для створення саме художніх творів, бо література, вважав Г. Клочек, «може посилювати своє публіцистичне начало, пам'ятаючи при цьому, що має свою якість, свою перевагу, яку не повинна втрачати, – художність» [11, с. 218]

Ю. Тинянов зауважував, що у кризові періоди суспільно-історичного розвитку найчастіше відбувається зміна однієї літературної течії іншою, відповідно змінюються й провідні жанри. Зокрема, про літературний процес 1920–1930-х рр. він писав, що «у такі історичні періоди, коли «літературність» втрачає кредит довіри, особливого значення мають явища, змішані за своєю функцією. Подібними функціонально-змішаними жанрами є газетні та журнальні жанри» [19]. У досліджуваній період, як було наголошено, провідними стають саме жанри малої прози, які набувають головним чином рис літератури факту й літератури «людського документа» [1].

З огляду на вищесказане, пропонуємо поділ малих жанрових форм у складі документально-публіцистичного етапу малої прози 1919–1939-х рр. на такі групи:

- 1) новели й оповідання соціально-проблемного типу;
- 2) художньо-публіцистичні твори з яскраво вираженою авторською позицією (фейлетон, памфлет, нарис, есе); до них тяжіють жанрові форми антиутопії;
- 3) твори з фольклорно-міфологічним первнем (казка, міф, притча, легенда, оповідка);
- 4) малоформатні, або мініатюрно-фрагментарні твори (поезія у прозі, шкіц, акварель, образок, малюнок, гротески, афоризми тощо).

Жанри першої групи малої прози займали домінуючі позиції як в українській, так і в російській літературі. Їм характерна різна проблематика: жахіття війни, антивоєнні мотиви, тематика «втраченого покоління», національно-визвольні змагання, поразка Української революції, патріотичні мотиви, екзистенціальний дискурс,

еміграційне життя. Прикладом може слугувати новелістика М. Байкова, Д. Тягнигоре, Галини Орлівни, Ю. Липи, І. Шмельова, Теффі, Лесі Верховинки, Н. Федорової, О. Храпко-Драгоманової, В. Королева-Старого, Л. Мосендза.

Помежові літературні жанри, що виникали на стику фікціональності й фактуальності, нарівні з новелістикою, також набувають провідного значення – майже усі письменники зверталися до жанру статті, есе, нарису, памфлету чи фейлетону, спогадів про катастрофічне минуле.

Жанри третьої групи теж мали важливе значення в еміграційній літературі, про що свідчать навіть деякі назви й підзаголовки до збірок і окремих творів А. Аверченка («Нечиста сила»), О. Амфітеатрова («Літавиця»), В. Королева-Старого («Нечиста сила»), О. Грицяя («Про Анандра та Змія», «Про Смарагдову Оазу», «Про султана та його жінку»), О. Купріна («Синя зірка», «Чарівний килим», «Геро, Леандр і пастух»). Творам цієї групи зазвичай притаманні елементи символізму, метафоричності, притчовості, стильового синкретизму, застосування образності, традиційної для міфів і легенд.

Мініатюрно-фрагментарна проза (четверта група) представлена різними жанрами. У російському зарубіжжі це твори, що стали продовженням дореволюційних: мініатюри І. Буніна, сатиричні твори А. Аверченка, Теффі, Саші Чорного, хрестослів'я Дон-Амінадо. В українській еміграційній літературі це нова продуктивна й строката група: гротески й поезія у прозі С. Довгаля, Галини Орлівни; шкци, акварелі, образки В. Хмелюка; афоризми Р. Купчинського та ін.

Висновки

Таким чином, розглядаючи тематичне й жанрове розмаїття творів міжвоєнного двадцятиріччя, а також відштовхуючись від виокремлених І. Денисюком попередніх етапів розвитку малої прози, – «фольклоризму» і «фази соціологічного оповідання й суспільно-психологічної студії», – ми запропонували період 1919–1939 рр. назвати документально-публіцистичним.

Дослідивши теоретико-методологічні засади наукових робіт Г. Поспелова, І. Денисюка, Л. Чернець, В. Звиняцьковського, ми запропонували чотири групирізновиди малої прози періоду міжвоєнного двадцятиріччя: міфологічна, національно-історична, етологічна й новелістична. До міфологічної віднесемо твори, орієнтовані на образні жанри, які пояснюють ті чи інші природні та суспільні явища. Національно-історична група – це жанри «доби героїв», що поширюються у новій реальності, що розпочалася після Жовтневого перевороту й визвольних змагань. Завдання етологічної групи – викриття «поганих» соціальних звичок у своєму середовищі й у своєму часі та прагнення усвідомити «добрі» звичаї. Нарешті, новелістична група об'єднує новели і нариси з документалізмом і вільною композицією, психологічну новелу й оповідання, різні жанри фрагментарної прози, нариси, спогади, які містять публіцистичну й документальну основу.

На генологічному рівні малі жанрові форми літературної еміграції представлені у таких жанрах: новели й оповідання; суміжні літературно-публіцистичні жанри (нарис, фейлетон, памфлет, есе), до яких тяжіє утопія й антиутопія; «фольклорні» жанри (казка, міф, притча, легенда, оповідка) й мініатюрно-фрагментарні (поезія в прозі, шкци, акварель, образок, малюнок, гротеск, афоризм, хрестослів'я).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович Г. Одиночество и свобода (сборник эссе). [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.e-reading.club/book.php?book=146262>
2. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://scibook.net/literatura-russkaya/literaturno-kriticheskie-statii.html>
3. Білецький Ф. М. Оповідання, новела, нарис. – Київ : Дніпро, 1966. – 92 с.
4. Бовсунівська Т. Теорія літературних жанрів : Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману : підруч. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – 519 с.

5. Бурлакова І. В. Поетика малої прози письменників МУРу (40-і – 60-і роки ХХ ст.): дис... докт. філол. наук : спец. 10.01.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. Київ, 2010. – 373 с.
6. Герра Р. Диалог или монолог? Русская эмигрантская культура во Франции (1920–1970-е гг.) // Диалог культур и партнерство цивилизаций: IX Международные Лихачевские научные чтения, 14–15 мая 2009. – Санкт-Петербург : Изд-во СПб ГУП, 2009. С. 52–55.
7. Гречнев В. О прозе и поэзии XIX–XX вв. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rulit.me/books/vyacheslav-grechnev-o-proze-i-poezii-xix-xx-vv-download-free-385720.html>
8. Денисюк І. А. Розвиток української малої прози XIX – поч. ХХ ст. Київ : Вища школа, 1981. – 215 с.
9. Звиняцьковський В. Я. Новелістика А. Чехова і М. Коцюбинського (проблема жанру): монографія. Київ : Наукова думка, 1987. – 108 с.
10. Камю А. Избранное: сборник.– Москва : Радуга, 1989. – 464 с.
11. Ключек Г. Синергія літературного твору: навчальний посібник з магістерського курсу теорії літератури. – Кіровоград, 2018. – 240 с.
12. Ковалів Ю. Історія української літератури кінця XIX – початку ХХ ст.: підручник У 10 т. Т. 2 : У пошуках іманентного сенсу. Київ : ВЦ «Академія», 2013. – 624 с.
13. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 608 с.
14. Лейдерман Н. Л. Теория жанра. Екатеринбург : «Словесник» УрО РАО; Урал. гос. пед ун-т, 2010. – 904 с.
15. Нямцу А. Миф. Литература (теоретические аспекты функционирования): монография. Черновцы : «Рута», 2007. – 520 с.
16. Поспелов Г. Н. Теория литературы: Учебник для ун-тов. Москва : Высш. школа, 1978. 351 с.
17. Соколов А. Г. Судьбы русской литературной эмиграции 1920-х годов. Москва : Изд-во МГУ, 1991. – 184 с.
18. Суханек Люциан. Место антропологии в эмигрантологических исследованиях // Русское зарубежье и славянский мир: Сборник трудов. / Сост. Петр Буняк. Белград : Славистическое общество Сербии, 2013. – С. 12–20.
19. Тынянов Ю. Н. Поэтика. История литературы. Кино. Москва : Наука, 1977. – 574 с.
20. Фашенко В. В. У глибинах людського буття: Літературознавчі студії. Одеса : Маяк, 2005. – 640 с.
21. Чернец Л. В. Литературные жанры (проблемы типологии и поэтики). Москва : Изд-во Моск. ун-т, 1982. – 192 с.

REFERENCES

1. Adamovych H. Loneliness and freedom (collection of essays). [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.e-reading.club/book.php?book=146262>
2. Bakhtyn M. M. Literary critical articles. Moskva, 1986. 543 s.
3. Biletskyi F. M. Short story, novella, essay. Kyiv, 1966. 92 s.
4. Bovsunivska T. Literary Genres Theory. Genre paradigm of contemporary foreign novel : textbook. Kyiv : Publishing and printing centre “Kyiv University”. 2009. 519 p.
5. Burlakova I. V. The poetics of short prose of MUR writers (40s – 60s of the XX century): dyser... dokt. filol. nauk : 10.01.01. Kyiv, 2010. 373 s.
6. Herra R. Dialogue or monologue? Russian emigrant culture in France (1920-1970s) *Dialogue of cultures and partnership of civilizations: IX International Likhachev Scientific Readings, May 14-15, 2009*. SPb. pp. 52–55.
7. Hrechnev V. About prose and poetry of the 19th-20th centuries. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.rulit.me/books/vyacheslav-grechnev-o-proze-i-poezii-xix-xx-vv-download-free-385720.html>

8. Denysiuk I.A. Development of Ukrainian short prose of the XIX – early XX century. Kyiv, 1981. 215 s.
9. Zvyniatskovskiy V. Short stories by A. Chekhov and M. Kotsyubynsky (genre problem): monograph. Kyiv, 1987. 108 s.
10. Camus A. Favorites. Moskva, 1989. 464 s.
11. Klochek H. Synergy of a literary work: textbook for a master's course in literary theory. Kirovohrad, 2018. 240 s.
12. Kovaliv Yu. History of Ukrainian literature of the late XIX – early XX centuries: textbook in 10 vols. Vol. 2: In search of immanent sense. Kyiv, 2013. 624 s.
13. Yu. I. Kovaliv. Literary Encyclopedia. Vol. 1. Kyiv, 2007. 608 s.
14. Leiderman N. L. Genre theory. Ekaterynburh, 2010. 904 s.
15. Niamtsu A. Myth. Literature (theoretical aspects of functioning): monograph. Chernovtsy, 2007. 520 c.
16. Pospelov H. N. Literary theory: textbook for universities. Moskva, 1978. 351 s.
17. Sokolov A. The fates of the Russian literary emigration of the 1920s. Moskva. 1991. 184 s.
18. Sukhanek Liutsyan. The place of anthropology in emigrant studies // Russian emigre and the Slavic world: Collection of works. Belhrad, 2013. pp. 12–20.
19. Tyinyanov Yu. N. Poetics. Literary history. Cinema. M., 1977. 574 s.
20. Fashchenko V. In the depths of human existence: Literary Studies. Odesa, 2005. 640 s.
21. Chernets L. V. Literary genres (problems of typology and poetics). Moskva, 1982. 192 s.

Received: 29 June, 2021